

Motion till riksdagen 2010/11:Ju223

av **Maria Abrahamsson (M)**

Ett minskat nämndemannainflytande

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av nämndemannasystemet.

Motivering

Efter valet har mer än tidigare uppmärksamats att även Sverigedemokraterna har rätt att nominera partiföreträdare som lekmannadomare i våra domstolar. Kritik har särskilt riktats mot att asylsökande kan få sina öden lagda i händerna på nämndemän som sympatiserar med ett uttalat invandringsfientligt parti. Redan under föregående mandatperiod hade Sverigedemokraterna 20-talet nämndemän bara i den skånska Migrationsdomstolen. Antalet kommer nu att öka väsentligt.

Sverigedemokraternas valframgångar ger anledning att med än större skärpa ifrågasätta nämndemannainstitutet som sådant. Systemet med lekmanadomare bidrar till rättsosäkerhet och rubbar människors förtroende inte bara för migrationsprocessen utan för det svenska rättssystemet i stort. Den dömande verksamheten borde därför vara förbehållen män och kvinnor som är utbildade och särskilt tränade för uppgiften och som står fria från uttalat partipolitiska bindningar.

När Juristbarometern i fjol undersökte drygt 1 600 unga juristers inställning till nämndemän svarade över hälften att systemet borde avvecklas. Mest kritiska var de biträdande juristerna där hela 66 procent var negativa till lekmannainflytande i domstolar. Bland juridikstudenterna ville 53 procent skrota systemet, 52,4 procent av tingsnotarierna tyckte detsamma.

I alla andra viktiga samhällsfunktioner ses det som en merit att ha god kännedom om vilka regler som gäller för verksamheten. Men systemet med nämndemän bygger på tanken att dessa bör vara okunniga om det regelverk som de är satta att tillämpa. Att låta oprövade och oskolade nämndemän få

Fel! Okänt namn på

avgörande inflytande i en komplicerad rättssak är fullt jämförbart med att en besvärlig kranskärloperation skulle få utföras av en vaktmästare eller bilmekaniker.

Nämndemannainstitutets förespråkare brukar hävda att de politiskt nominerade nämndemännen står för folkligt förnuft, medborgerliga värderingar, mångfald och demokratisk legitimitet samt bidrar till att tillgodose medborgarnas intresse av insyn i den dömande verksamheten. Men argumenten är falska och sprids framför allt av motståndare till tanken på en självständig domarmakt, lydande under lagarna men fristående från den politiska makten.

Systemet med nämndemän förbättrar på intet sätt medborgarnas insyn i rättsprocessen.

I likhet med yrkesdomare är nämndemän förbjudna att yppa vad som har sagts under domstolens överläggningar. Talet om medborgerliga värderingar och mångfald håller heller inte, eftersom det av naturliga skäl aldrig går att få en representativ sammansättning inom grupper av två eller tre nämndemän.

Trots nackdelarna från rättssäkerhetssynpunkt har utvecklingen gått i motsatt riktning. Nämndemännen har fått individuell rösträtt och representation även i hovrätterna och kammarrätterna. Bakom dessa reformer, som infördes på 1970-talet, låg en socialdemokrati som av ideologiska skäl ville säkra ett politiskt inflytande över den formellt självständiga domarmakten. Resultatet har blivit ett allt större antal domar, där juridiskt okunniga och politiskt väderkänsliga nämndemän på grumliga skäl överröstar de professionella domarna.

Hittills har den politiska viljan saknats att i grunden reformera, än mindre avskaffa nämndemannasystemet. I regeringens direktiv 2010:78, *En översyn av brottmålsprocessen*, annonseras visserligen en översyn. Denna är dock i huvudsak begränsad till frågan om i vilka fall och i vilka sammansättningar i tingsrätt som nämndemän bör medverka.

Den av regeringen initierade översynen av nämndemännens medverkan i brottmålsprocessen kan vara en god början. Översynen bör emellertid utvidgas till att omfatta även tvistemålen och nämndemännens medverkan i förvaltningsdomstolarna och i överrätterna. Särskilt bör uppmärksammas nämndemännens medverkan i asylmålen, en fråga som i dag oroar många människor i vårt land. Inriktningen bör vara att överlag reducera nämndemännens inflytande över rättskipningen.

Bäst vore att helt avskaffa systemet med nämndemän. Om tiden inte skulle anses mogen för en så radikal reform bör i vart fall frågan om rekryteringen av nämndemännen övervägas. I dag utser i praktiken de politiska partierna sina egna företrädare till nämndemän, med åtföljande rättsosäkerhet och förtroendesador för rättsväsendet. En alternativ ordning som bör övervägas är att ge länsstyrelserna i uppdrag att utan politiska nomineringar självständigt utse vilka som ska vara nämndemän.

Stockholm den 19 oktober 2010

Maria Abrahamsson (M)